

ΝΙΚΟΛΑΣ ΒΟΥΛΕΛΗΣ

Οι συνταρακτικές εξελίξεις των τελευταίων εβδομάδων στην Αίγυπτο έχουν αναμφίβολα ιστορική σημασία και ξεπερνούν σε απήχηση και επιπτώσεις ακόμη και την επαναστατική αλλαγή του 1952, όταν ανατράπηκε η μοναρχία και ουσιαστικά τερματίστηκε η βρετανική κυριαρχία στη χώρα του Νείλου.

Για όσα ξετυλίχτηκαν στην Αίγυπτο θα χρειαστεί καιρός για να βγουν οριστικά συμπεράσματα, αλλά αυτή η ορμητική εισβολή των πολιτών στο προσκήνιο και η αποφασιστική διεκδίκηση των αιτημάτων τους οδηγεί σε ορισμένες πρώτες εκτιμήσεις για τους μύθους που κατέρρευσαν.

Ο πρώτος μύθος, που έχει καλλιεργηθεί συστηματικά στη Δύση, αναφέρεται στην υποτιθέμενη δουλική και υποτακτική φύση των Αράβων, που σχεδόν επιζητούν την τυραννία και το δεσποτισμό. Η σύγχρονη εκδοχή αυτού του μύθου ήταν η θεωρία της «αραβικής εξαίρεσης», με την οποία προσπαθούσαν να εξηγήσουν το γεγονός ότι ενώ στην ανατολική Ευρώπη και τη Λατινική Αμερική κατέρρευσαν τα ανελεύθερα καθεστώτα, στον αραβικό κόσμο δεν επρόκειτο να αλλάξει τίποτε γιατί οι λαοί δεν είναι ώριμοι από ιστορική, πολιτιστική, αλλά και θρησκευτική άποψη να δεχθούν τις αξίες της ελευθερίας και της δημοκρατίας.

Η λαϊκή εξέγερση στην Αίγυπτο έδειξε ότι τα αιτήματα της ελευθερίας και της δημοκρατίας δεν ήταν άγνωστα στους πολίτες αυτής της χώρας, όπως και της Τυνησίας λίγο νωρίτερα, και ότι οι άνθρωποι διεκδικούν να αλλάξουν τη ζωή τους κάτω από την επίδραση πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών, ιστορικών και άλλων παραγόντων και όχι λόγω βιολογικών ή κληρονομικών χαρακτηρισμάτων...

Ο δεύτερος μύθος που συνετρίβη ήταν ότι το Ισλάμ είναι ασύμβατο με τη

δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η άποψη αυτή, ευρύτατα διαδεδομένη ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια με τη δράση των ισλαμιστών τρομοκρατών, παραποιεί πλήρως τα ιστορικά δεδομένα που συνδέονται με την ανάπτυξη του Ισλάμ – και στην Ευρώπη – εδώ και αιώνες και θεωρεί αδιανόητη τη ζωή και δράση των μουσουλμάνων σε δημοκρατικά συστήματα διακυβέρνησης.

Όμως, στην περίπτωση της Αιγύπτου κατέρρευσε και ένας τρίτος μύθος, τον οποίο συντηρούσε επιμελώς το καθεστώς Μουμπάρακ – και συνεχίζουν να καλλιεργούν πολλά αραβικά καθεστώτα – σχετικά με τον κίνδυνο των ισλαμιστών. Στο όνομα αυτής της υποτιθέμενης ισλαμιστικής απειλής, τα καθεστώτα αυτά δικαιολογούν τα μέτρα καταπίεσης των λαών και όλο το οπλοστάσιο της έκτακτης νομοθεσίας, των υπηρεσιών ασφαλείας, της άγριας λογοκρισίας και γενικά της ανελευθερίας που έχουν επιβάλει, ως απαραίτητα για να μην σηκώσουν κεφάλι οι ακραίοι ισλαμιστές και καταλάβουν την εξουσία!

Οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις, αλλά κυρίως η αμερικανική, αποδέχονταν για δεκαετίες ή και συντηρούσαν έμμεσα αυτό το μύθο και ανέχονταν αυτά τα καθεστώτα, αφού από τη μια εξυπηρετούσαν τα στρατηγικά συμφέροντά τους και από την άλλη εξασφάλιζαν και τις προσωπικές

τους δοσοληψίες με δικτάτορες και μονάρχες...

Θα μπορούσαμε να παραθέσουμε άπειρα παραδείγματα που στοιχειοθετούν την ευρωπαϊκή και την αμερικανική σύμπραξη και συνενοχή στα εγκλήματα που έχουν διαπράξει τα αυταρχικά-δικτατορικά καθεστώτα των χωρών του αραβικού και ευρύτερα του ισλαμικού κόσμου, μετά την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας αυτών των χωρών. Εδώ, απλώς ας τονίσουμε την τεράστια και εξοργιστική υποκρισία Ευρωπαίων και Αμερικανών όταν σπεύδουν να επικρίνουν ή να καταδικάζουν τις παραβιάσεις των ελευθεριών

Ο Νικόλας Βουλέλης είναι διευθυντής Ειδήσεων και Ενημέρωσης του Αθηναϊκού Πρακτορείου Ειδήσεων Μακεδονικού Πρακτορείου Ειδήσεων (ΑΠΕ-ΜΠΕ) και γράφει αναλύσεις διεθνών θεμάτων στην Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία.

και των δημοκρατικών δικαιωμάτων στις περιπτώσεις κρατών που ξεφεύγουν από τον έλεγχό τους.

Πέρα από τους μύθους τώρα, έχουμε στην Αίγυπτο μια ουσιαστική και βαθιά αλλαγή, η οποία δεν πρέπει να επισκιάζεται από τις εξελίξεις που σημειώνονται στο προσκήνιο. Η λαϊκή εξέγερση, που οδήγησε στην αποπομπή του προέδρου Μουμπάρακ από τις ένοπλες δυνάμεις, αποδεικνύει την αφύπνιση ενός ολόκληρου λαού, η οποία δεν μπορεί να εξανεμιστεί, ούτε να κατασταλεί οριστικά με την ωμή βία.

Αναμφίβολα, ο στρατός παρενέβη για να απομακρύνει τον Μουμπάρακ και να διαφυλάξει το ίδιο το καθεστώς, που έχει εγκαθιδρυθεί από το 1952, με βασικό κορμό ...το στρατό. Ήταν μια κίνηση αυτοσυντήρησης, με την οποία οι πανίσχυρες ένοπλες δυνάμεις παραμερίζουν το στόχο της λαϊκής κατακραυγής και αναλαμβάνουν τη διακυβέρνηση της χώρας για να εξασφαλίσουν ότι θα συνεχίσουν να παίζουν τον καθοριστικό ρόλο που έχουν εδώ και δεκαετίες!

Δεν είναι δηλαδή μια κίνηση μιας ομάδας στρατιωτικών που πραγματοποιεί πραξικόπημα και παραμερίζει την πολιτική εξουσία, επιβάλλοντας στρατιωτικό καθεστώς, όπως νομίζουν μερικοί. Εδώ έχουμε να κάνουμε με ένα στρατιωτικό κατεστημένο, το οποίο κυβερνά ουσιαστικά συνεχώς από το 1952, έχοντας παραχωρήσει ορισμένες εξουσίες και ορισμένα δικαιώματα σε άλλους, και το οποίο έχει διαμορφώσει ένα πολιτικο-στρατιωτικό συνασπισμό εξουσίας, που περιλαμβάνει ένα μικρό τμήμα της κοινωνίας, αλλά με όλη την πολιτική, στρατιωτική, αστυνομική και οικονομική ισχύ στη διάθεσή του.

Αυτό το καθεστώς λοιπόν είδε ότι επί τρεις εβδομάδες η λαϊκή εξέγερση δεν μπόρεσε να καμφθεί από την άγρια καταστολή της αστυνομίας και των δυνάμεων ασφαλείας. Ίσως να ήλπιζε ότι οι εξεγερμένοι πολίτες θα εκτονώνονταν σύντομα στην πλατεία Ταχρίρ του Καΐρου.

Όμως αυτή η λαϊκή εξέγερση είχε διαβεί το κρίσιμο σκαλοπάτι: είχε σπάσει ο φόβος και ο τρόμος που είχε επιβληθεί εδώ και χρόνια. Οι εκατοντάδες χιλιάδες πολίτες απαιτούσαν να φύγει ο Μουμπάρακ και οι ελάχιστες παραχωρήσεις που έγιναν δεν τους ικανοποιούσαν. Ήδη είχαν αρχίσει να εμφανίζονται τα πρώτα συνθήματα, που δεν αρκούσαν στην απομάκρυνση του Μουμπάρακ, αλλά στρέφονταν πλέον εναντίον του ίδιου του καθεστώτος. Τότε παρεμβαίνει ο στρατός – ο

οποίος δεν έστρεψε τα όπλα του κατά των διαδηλωτών επί τρεις εβδομάδες – και παραμερίζει τον Μουμπάρακ, αναλαμβάνοντας την ευθύνη της διακυβέρνησης.

Εδώ τίθενται κρίσιμα ερωτήματα στα οποία δεν μπορεί να δοθεί τώρα η απάντηση. Πώς θα λειτουργήσει ο στρατός; Θα εγγυηθεί, πράγματι, μια ομαλή μετάβαση σε ένα δημοκρατικό σύστημα ή θα διαιωνίσει τη λαβή του πάνω στις πολιτικές και θεσμικές λειτουργίες, όπως έχουμε ξαναδεί να γίνεται στον αραβικό κόσμο;

Μπορεί, πράγματι, ο αιγυπτιακός στρατός να κάνει το μεγάλο ιστορικό βήμα και να λειτουργήσει απελευθερωτικά στις σημερινές κρίσιμες συνθήκες, συμβάλλοντας στην εγκαθίδρυση ενός δημοκρατικού πολιτεύματος ή απλώς θα αξιοποιήσει την μέχρι τώρα ανεκτική στάση απέναντί του για να επιβάλει μια σύγχρονη στρατοκρατία, καταπατώντας ελευθερίες και δικαιώματα;

Στις επόμενες λίγες εβδομάδες θα κριθεί η πορεία των πραγμάτων. Αλλά, πέρα από τον ξένο παράγοντα, κυρίως τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής που παίζουν καθοριστικό ρόλο, το Ισραήλ και ορισμένα αραβικά καθεστώτα, εκείνοι που θα καθορίσουν τις εξελίξεις είναι οι ίδιοι οι Αιγύπτιοι πολίτες, με τις πολιτικές δυνάμεις που τους εκπροσωπούν –παλιές και νέες– αλλά και με τις άπειρες οργανώσεις και ομάδες της κοινωνίας πολιτών, που αναδείχθηκαν το τελευταίο διάστημα.

Στο κρίσιμο μεταβατικό διάστημα, κατά το οποίο οι ένοπλες δυνάμεις θα έχουν τον πλήρη έλεγχο της κατάστασης, μπορεί πάντως να αναπτυχθούν πολλές εργατικές και λαϊκές κινητοποιήσεις, προβάλλοντας συσσωρευμένα αιτήματα δεκαετιών, τα οποία καταστέλλονταν και τώρα μπορούν να διατυπωθούν ελεύθερα...

Αν αυτή η δημοκρατική ανάταση του λαού βρει τον τρόπο να λειτουργήσει ως αποφασιστική δύναμη αλλαγής, θα επηρεάσει τις εξελίξεις προς θετική κατεύθυνση. Σε κάθε περίπτωση, η χώρα αυτή δεν μπορεί να γυρίσει πίσω. Και οι προσδοκίες μας για μια ελεύθερη και δημοκρατική Αίγυπτο –ιδιαίτερα από όσους γεννήθηκαν και έζησαν στην ευλογημένη χώρα του Νείλου– δεν είναι απλώς μια ευχή, αλλά βαθιά πεποίθηση.

Αυτό το πρώτο σχόλιο για τις εξελίξεις στην Αίγυπτο δεν θα μπορούσε να αποφύγει το επαναλαμβανόμενο ερώτημα για την πιθανή ανάληψη της εξουσίας από την οργάνωση των Αδελφών Μουσουλμάνων. Είναι και αυτό απόρροια της καθεστωτικής προπαγάνδας, η οποία

δικαιολογούσε την καταπίεση και την καταστολή με το φόβητρο των Αδελφών Μουσουλμάνων.

Πρόκειται για μια οργάνωση η οποία έχει αναμφίβολα ρίζες στην κοινωνία, έχει υποστεί συστηματικές διώξεις και έχει αναπτύξει ευρύτατα κοινωνικά δίκτυα σε ολόκληρη τη χώρα. Δεν έχει απολύτως ομοιογενή φιλοσοφία και στους κόλπους της συνυπάρχουν τάσεις περιορισμού στην κοινωνία και τάσεις συμμετοχής στο κεντρικό πολιτικό παιχνίδι.

Σε συνθήκες ελεύθερης λειτουργίας όλων των πολιτικών δυνάμεων, οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι θα εξασφάλιζαν σίγουρα ένα σημαντικό τμήμα ψήφων, αλλά σε καμία περίπτωση δεν αποτελούν πλειοψηφικό ρεύμα στην κοινωνία. Η Αίγυπτος έχει παράδοση κοσμικού, λαϊκού κράτους, παρά τους περιορισμούς και οι συντηρητικές, δημοκρατικές, εθνικιστικές, νασερικές, φιλελεύθερες και αριστερές δυνάμεις θα εξασφάλιζαν συνολικά ένα πολύ μεγαλύτερο ποσοστό...

Υπάρχει, ωστόσο, μια πλευρά της επιρροής ευρύτερα των ακραίων μουσουλμάνων που δεν θα πρέπει να υποτιμάται. Το καθεστώς Μουμπάρακ, από τον καιρό που συνέτριψε βίαια τις ένοπλες οργανώσεις των ισλαμιστών και εξασφάλισε την επίσημη αποκήρυξη της ένοπλης βίας από τους Αδελφούς Μουσουλμάνους, προχώρησε σε ένα ιδιότυπο «ιστορικό συμβιβασμό» με τους ακραίους μουσουλμάνους.

Ενώ δηλαδή το πολιτικο-στρατιωτικό καθεστώς ελέγχει τους μοχλούς της εξουσίας –κράτος, δικαιοσύνη, σώματα ασφαλείας, μυστικές υπηρεσίες, πανεπιστήμια κλπ.– άφησε ελεύθερο το δημόσιο χώρο για να ασκούν εκεί την επιρροή τους οι φανατικοί μουσουλμάνοι, οι οποίοι τον αξιοποίησαν εντυπωσιακά, με την προπαγάνδα που διαχέουν από τα τζαμιά και τις αδελφότητες –κάτι σαν τα θρησκευτικά σωματεία στην Ελλάδα–, αλλά κυρίως με τον κώδικα αμφίεσης και κοινωνικής συμπεριφοράς που επέβαλαν σε ένα σημαντικό κομμάτι του πληθυσμού (μαντήλα, απαγόρευση αλκοόλ, κλπ.).

Αυτή η επιρροή των ακραίων μουσουλμάνων είναι ευρύτερη της πολιτικής υποστήριξης στην οργάνωση των Αδελφών Μουσουλμάνων και σίγουρα θα παίξει ρόλο στις μελλοντικές εξελίξεις.